

בענין מחצית השקל ותפילת מוסף בנשים

יום ה' לש"ק פ' ויקרא-זכור, תשפ"ד

1. רמ"א או"ח סי' תרצ"ד, סע' א'

י"א שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר; ומאחר ששלשה פעמים כתוב תרומה בפרשה, יש ליתן ג'; ויש ליתנו בליל פורים קודם שמתפללים מנחה (מהרי"ל), וכן נוהגין בכל מדינות אלו... **ואין חייב ליתנו רק מי שהוא מבן עשרים ולמעלה**, ויש אומרים שנותנים מחצית השקל לצדקה מלבד ג' מחצית אלו, ואין נוהגין כן.

2. רמב"ן, פ' כי תשא (ל:יב)

... וכן נראה לי, כי שלש תרומות שרמו כאן, האחת לקרבנות הצבור, איננה על ידי המנין האמור בחומש הפקודים כדברי הרב, כי שם נאמר אך את מטה לוי לא תפקוד, והשקלים של קרבנות לויים חייבים בהם לדברי הכל, וכדברי חכמים אף הכהנים, וכן הלכה, כמו שמפרש במס' שקלים (פ"א ה"ד). ועוד, **כי השקלים לקרבנות אינם מבן עשרים שנה ומעלה, אלא משהביא שתי שערות חייב לשקול**, וכן מפורש שם. **אבל צוה הכתוב שיביאו למלאכת המשכן תרומת חצי השקל לכל העובר על הפקודים מבן כ' שנה ומעלה**, ורמו העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל לכפר על נפשותיכם (פסוק ט"ו), שכל הצריך כפרה...

3. רמב"ם הל' שקלים פ"א, הל"ז

הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהנים לויים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים, **אבל לא נשים ולא עבדים ולא קטנים**, ואם נתנו מקבלין מהם, אבל הגוים שנתנו מחצית השקל אין מקבלין מהם, קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק אלא נותן עליו בכל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו.

4. משנה ברורה (שם, סק"ה)

מבן כ' ולמעלה - **זה לדעת ר"ע מברטנורא** אבל התו"ט כתב שהפוסקים חולקים וס"ל דמבן י"ג ולמעלה שהוא בכלל איש חייב במחצית השקל וא"ר כתב דכל זה רק מדינא אבל המנהג הוא ליתן אפילו בעד בניו הקטנים ואשה מעוברת בעד ולדה...

5. שו"ת רבי עקיבא איגר (מ"ק, סי' ט')

גם לא מצינו דעשה ששונה בכל קודם לעשה שאינה שוה בכל, והרי בברכות (דף כ"ז) היה לפניו שני תפלות מנחה ומוסף מנחה קדים דתדיר, ולא נקיט הטעם דמנחה שוה בכל דנשים חייבות בתפלה ומוסף אינה שוה בכל, **דלכאורה נראה דנשים פטורות מתפלת מוסף כיון דנשים לא היו שוקלות אין להם חלק בקרבנות ציבור וכ"מ בת' בשמים ראש ס' פ"ט ע"ש**.

6. תורה תמימה, פ' כי תשא (פרק ל', הע' כ"ב)

ודע דלדעת הרמב"ם ורמב"ן חיוב שקלים מתחיל מבן י"ג שנה ויום אחד ככל מצות התורה, וס"ל דאע"פ דבפסוק כאן כתיב מבן עשרים אך זה כתיב בתרומת אדנים, משא"כ בפסוק הקודם דאיירי בתרומות הקרבנות ולא כתיב מבן עשרים חייב מבן י"ג, אבל הרע"ב פ"א מ"ג דשקלים ובעל החנוך ורוקח הגדול (סי' רל"ב) והגר"א בירושלמי שקלים פ"א ה"ג ס"ל דהחיוב הוא מבן עשרים ולמעלה כפשוטו הכתוב...

ויש להעיר נ"מ במחלוקת זו לדינא בזה"ז לפי מש"כ בשו"ת בשמים ראש המיוחס להרא"ש... ולפי"ז לדעת הרע"ב והחנוך ורוקח והגר"א... אין להם חלק בקרבן מוסף וממילא פטורין מתפלת מוסף, ויתחייב מזה עוד לפי מה דקיי"ל כל הפטור מן הדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתו, א"כ אין לאיש פחות מבן עשרים לעבור לפני התיבה בתפלת המוספין להוציא את הצבור, והוא דבר חדש ונפלא מאוד, וצ"ע רב:

7. שו"ת עמודי אור (סי' ז')

נסתפקתי אם נשים חייבות בתפלת מוסף... והנה ראיתי להגאון החסיד ר' עקיבא איגר ז"ל... וקצת משמע כן לכאורה דנשים לא שייכי בקרבנות הציבור, מההיא ד**זבחים (עה)**. דאמרינן קתני יחיד דומיא דציבור מה ציבור גברי אף יחיד גברי... ומ"מ לדינו לענין מוספין יש תשו. בה. **חדא דא"כ למ"ד בשקלים (פ"א מ"ד) דלויים ג"כ**

בענין מחצית השקל ותפילת מוסף בנשים

יום ה' לש"ק פ' ויקרא-זכור, תשפ"ד

לא היו שוקלים דיליף מכל העובר ועי' תוס' מנחות (כא: ד"ה כל) א"כ לויים ג"כ פטורים מתפלת מוסף... אך באמת נלפענ"ד דאע"ג שהנשים לא הי' שוקלות מ"מ מתכפרים היו גם הם בכל קרבנות ציבור [כמו פרו של כה"ג שבא משלו ומ"מ אחיו הכהנים מתכפרים בן] ודבר זה לבד שהוא נכון מסביר שהרי כמה כפרות היו תלויין בקרבנות ציבור, אטו נאמר דנשים לא נתכפרו כלל, ובהדיא אמרינן בשבועות (ח.) בשעיר הפנימי שמכפר על טומאת מקדש וקדשיו כו' אימא יולדת כו' הרי מוכרח דנשים בני כפרה בשעיר נינהו, אף שכולם באים מתרומת הלשכה... וכן מוכח עוד דנשים בעלי הקרבן מקרי בק"צ מהא דאמרינן בזבחים (ד.) דשינוי בעלים אינו בקרבנות ציבור, ופירשו שם התוס' (בד"ה וישנן) דאם שחטו לשם יחיד הרי הוא בעליו, ולשם עכו"ם לא מיפסיל דבעינן חבירו דומיא דידי' שמחוייב כפרה כמותו עכ"ל, ואי איתא הא משכחת בשחטו לשם אשה דהא בת כפרה היא, ואין לך אדם מישראל שאינו מחוייב עולה... ע"כ דבשחטו לשם אשה נמי כבעליו דמיא וכמ"ש, וא"כ מכח זה ראוי לחייבם בתפ"מ, ומ"מ יש להסתפק בזה דהא בברכות (כ:) מבואר כו' דרחמי נינהו, ובהדיא כתבו הפוסקים, עי' ברבינו יונה (כא.) וברא"ש שם דתפלת מוסף לאו רחמי נינהו, וא"כ פטורות דהוי מ"ע שהז"ג.

8. פ' ויקרא (א:ב) – דְבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קֶרְבָן לִיקָנֹק מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבָּקָר וּמִן הַצֹּאן תִּקְרְבוּ אֶת קֶרְבָנְכֶם

קרננס - מלמד שהיא נאה נדנת זכור, היא עולת קיץ המזבח הנאה מן המותרות

רמב"ן (שם) – פירש הרב כן, לומר שאם יתנדבו רבים להביא עולה עולת השותפין היא, מה בין שנים המשתתפין בקרבן ובין עשרה ואלף... אבל קיץ המזבח הבאה מן המותרות לב ב"ד מתנה עליהן, ולפיכך היא עולת צבור...

קובץ שעורים, בבא בתרא (אות ת"ד) – ומצינו לענין קרבנות, קרבן שותפין וקרבן ציבור, ודיניהן חלוקין, דעוף ישנו בשותפין ואינו בציבור, (עיין רמב"ן ר"פ ויקרא) והיינו בדבר של שותפות יש להחפץ בעלים רבים, וציבור הוא בעלים אחד...

9. שו"ת זרע אברהם (סי' ד', אות כ')

והנה ראיתי לכ"ת דמפרש כוונת התוס' דצבור מקרי מי ששוקל והנשים שאינן שוקלות אין הכתונת הבא מתרומת הלשכה מכפר עליהם עכ"ל הנה בגוף החידוש דנשים שאינן שוקלות אין להם כפרה בק"צ העיר בתש"ו רע"ק איגר ז"ל (סי' ט) בשם ס' בש"ר (סי' פט)... אף הדברים צ"ע דבל"ז פטורין ממ"ע... ומ"ש הטעם משום שאינן שוקלים אין להם חלק ואינם מתכפרים זה תמוה דהא מפורש בשבועות (דף ח א) ... והטעם פשוט כמו דאמרי' ביומא (נא ב) שאני בי גזא דאהרן דרחמנא אפקרי' לגבי אחיו הכהנים ומתכפרין בפרו עיין שם כן זכי רחמנא כפרה לכל ישראל אף למי שלא שקל וכדמוכח מכהנים גופיהו לרבי יהודה...

10. משנה ברורה סי' ק"ו, סק"ד

... יש להזהיר לנשים שיתפללו י"ח ונכון ג"כ שיקבלו עליהן עול מלכות שמים... וכ"ז לענין שחרית ומנחה אבל תפלת ערבית שהוא רשות... הנשים לא קבלו עליהם ורובן אין מתפללין ערבית. ותפלת מוספין בצל"ח כתב דפטורות אבל בספר מגן גבורים פסק דחייבות עי"ש.

11. מנחת אשר, פ' כי תשא (מהד' חדשה, פו:ז)

הנה צריך ביאור למה כתב הרמב"ם את הלכות שקלים בספר הזמנים ולא בספר העבודה או הקרבנות, וכך סידר רבינו הקדוש מסי' שקלים בסדר מועד ולא בסדר קדשים. ונראה מזה דבאמת אין הגדרת המצוה לתת מחצית השקל לקרבנות, אלא עצם המצוה ומהותה לתת מחצית השקל בכל שנה ושנה וכלשון הרמב"ם... והנה מבואר בב"ב (ט.) דמצוה לתת צדקה שלישית השקל בכל שנה... עיי"ש בריטב"א דבירושלמי (שקלים ב: ג) מבואר דיסודו ממצות מחצית השקל, וכ"ה בשאלתות דר' אחאי (פי' כי תשא, ס"ד)... ולפי דרך זו ודאי מסתבר דאף אם נשים פטורות ממחצית השקל יש להם חלק בקרבנות הציבור וחייבות בתפלת המוסף, ודו"ק בזה היטב.